

Francisca Lladó Pol
Universitat de les Illes Balears

María Pastora
Tramulla,
El cuento
de la noche,
a *Aquí Estamos*,
n° 36, 1938.

studyestudioestudi

El còmic infantil i juvenil a Mallorca.

El Cómic infantil y juvenil en Mallorca.

Comics for children and adolescents in Mallorca.

El Savi somriu sovint
i poques vegades riu.
Lavater

El sabio sonríe a menudo
y pocas veces ríe.
Lavater

The wise man smiles often
and rarely laughs.
Lavater

Abans d'abordar l'estat actual del còmic infantil i juvenil a Mallorca, cal assenyalar les peculiaritats del tema. Peculiaritats derivades de dues qüestions: la primera és que la història del còmic a les Balears és molt recent i, la segona, que la majoria dels dibuixants no s'han especialitzat en il·lustració infantil, sinó que alternen la seva producció entre el còmic adult i l'infantil i juvenil, com també amb la il·lustració en general. Aquest és el nou paper del dibuixant, amb una participació en terrenys que van més enllà del camp exclusiu del dibuix. Treballen en diferents camps, com el cartel·lisme, la publicitat, l'interiorisme o el disseny, a més de la pintura, activitats a les quals s'han dedicat sense deixar la validesa de la il·lustració.

Aquesta argumentació ens permet delimitar els dos temes fonamentals d'aquest article, que, lluny de fer pensar el lector en una manca de professionals, ens ha de fer reflexionar en el fet que una de les característiques és la gran heterogeneïtat de dibuixants que actualment viuen i treballen a les Illes. Que malgrat que hagin optat per solucions diferents i no sigui possible parlar d'«escola mallorquina» de còmic, saben que es pot produir des de Mallorca encara que

Antes de abordar el estado actual del còmic infantil y juvenil en Mallorca, hay que señalar las peculiaridades del tema. Peculiaridades derivadas de dos cuestiones: la primera es que la historia del còmic en las Baleares es muy reciente y, la segunda, que la mayoría de los dibujantes no se han especializado en ilustración infantil, sino que alternan su producción entre el còmic adulto y el infantil y juvenil, así como con la ilustración en general. Este es el nuevo papel del dibujante, con una participación en terrenos que van más allá del campo exclusivo del dibujo. Trabajan en diferentes campos, como el cartelismo, la publicidad, el interiorismo o el diseño, además de la pintura, actividades a las que se han dedicado sin dejar la validez de la ilustración.

Esta argumentación nos permite delimitar los dos temas fundamentales de este artículo, que, lejos de hacer pensar al lector en una falta de profesionales, nos tiene que hacer reflexionar sobre el hecho de que una de las características es la gran heterogeneidad de dibujantes que actualmente viven y trabajan en las Islas. Que pese a que hayan optado por soluciones diferentes y no sea posible hablar de «escuela mallorquina»

Before we explore the current scenario of comics for children and adolescents in Mallorca, certain peculiarities should be described that can be attributed to two factors. Firstly, the history of comics in the Balearic Islands is a very recent one. Secondly, most illustrators have not simply concentrated on drawings for children. Instead they alternate drawings for adult comics and comics for children and adolescents with illustrations in general. This is the new role of the illustrator, taking part in activities that go beyond the boundaries of drawing alone. As well as painting, they work in different fields like interior decoration, design, poster design and advertising, dedicating their efforts to these activities, without turning their backs on the validity of illustrations.

This allows us to define the two main issues on which this article is based. Far from inducing readers to believe that there is a shortage of professionals, it should encourage us to consider that one of the features of comics for children and adolescents in Mallorca is the wide range of very different illustrators who currently live and work in the Balearics. Although they may have opted for different solutions and

la incontaminació és impossible, com també són conscients de les dificultats de trobar plataformes de llançament al marge d'editorials competitives. Per aquest motiu, barregen la seva producció entre les activitats comercials lligades a editorials catalanes i les realitzacions per a institucions públiques.

Com ha assenyalat el doctor Miquel Seguí Aznar,¹ el punt de partida del còmic a Mallorca s'inicia a final del franquisme i principi de la transició. És el moment en el qual es consolida un grup minoritari de dibuixants a l'Illa. I diguem minoritari si establim paràmetres comparatius amb els artistes plàstics que treballaven en el mateix període.

De totes maneres, quan parlem de dibuixants illencs, no podem passar per alt, amb antelació a la Guerra Civil, el menorquí Marino Benejam, que treballà a partir dels anys trenta a Barcelona i creà la popular història de *La familia Ulises*, publicada a la mítica revista *TBO*.² En el cas invers, dibuixants forans que s'establiren a les Balears, el català Salvador Bonastre Romeu es traslladà a Mallorca, on compaginà el dibuix decoratiu i publicitari amb l'humorístic i les caricatures —som al període de 1921 a 1936, amb clara influència de les avantguardes pictòriques— i desenvolupà a Palma una important tasca com a il·lustrador. Per aquest motiu, va gaudir del suport de la intel·lectualitat mallorquina encapçalada per Joan Alomar, Miquel Àngel Colomar i Ernest Maria Dethorey, entre d'altres.³

Amb l'alçament i la posterior contesa armada, com a la resta de l'Estat espanyol, pel que fa a les publicacions destinades al temps lliure, es produí una politització completa al servei de cadascun dels bàndols.

A Mallorca les gran protagonistes varen ser les revistes falangistes, com ara *Firmes* i *Aquí Estamos*,⁴ amb un marcat caràcter propagandístic orientat al control ideològic. En aquestes revistes és fàcil trobar il·lustracions de textos i poemes adreçats a un lector jove. Maria Pastora Tramulla⁵ treballà la il·lustració de contes infantils realitzant un dibuix estilitzat i esquemàtic, alhora que prescindí d'enquadraments i textos de suport, per la qual cosa els dibuixos ocupen espai buits i actuen en consonància amb els continguts.

Amb el final de la dictadura aparegueren noves revistes dins l'àmbit estatal, tant de caire comercial com transgressor. La ciutat de Barcelona es convertí en la plataforma de dibuixants illencs com Pere Joan o Rafel Vaquer, que començaren a alternar els treballs d'editorials catalanes emmarcades dins l'anomenat «boom del còmic» amb una feina realitzada a les Illes i que cap als anys vuitanta es concretà en l'edició de còmics didàctics destinats a difondre la història de Mallorca.

de còmic, saben que se puede producir desde Mallorca aunque la incontaminación es imposible, como también son conscientes de las dificultades para encontrar plataformas de lanzamiento al margen de editoriales competitivas. Por este motivo, mezclan su producción entre las actividades comerciales ligadas a editoriales catalanas y las realizaciones para instituciones públicas.

Como ha señalado el doctor Miquel Seguí Aznar, el punto de partida del cómic en Mallorca se inicia al final del franquismo y principio de la transición. Es el momento en el que se consolida un grupo minoritario de dibujantes en la Isla. Y decimos minoritario si establecemos parámetros comparativos con los artistas plásticos que trabajaban en el mismo período.

De todos modos, cuando hablamos de dibujantes isleños, no podemos pasar por alto, con antelación a la Guerra Civil, al menorquí Marino Benejam, que trabajó a partir de los años treinta en Barcelona y creó la popular historia de *La familia Ulises*, publicada en la mítica revista *TBO*. En el caso inverso, dibujantes foráneos que se establecieron en las Baleares, el catalán Salvador Bonastre Romeu se trasladó a Mallorca, donde compaginó el dibujo decorativo y publicitario con el humorístico y las caricaturas —estamos en el período de 1921 a 1936, con clara influencia de las vanguardias pictóricas— y desarrolló en Palma una importante tarea como ilustrador. Por este motivo, disfrutó del apoyo de la intelectualidad mallorquina encabezada por Joan Alomar, Miquel Àngel Colomar y Ernest Maria Dethorey, entre otros.

Con el alzamiento y la posterior contienda armada, como en el resto del Estado español, con respecto a las publicaciones destinadas al tiempo libre, se produjo una politización completa al servicio de cada uno de los bandos.

En Mallorca las grandes protagonistas fueron las revistas falangistas, como *Firmes* y *Aquí Estamos*, con un marcado carácter propagandístico orientado al control ideológico. En estas revistas es fácil encontrar ilustraciones de textos y poemas dirigidos a un lector joven. María Pastora Tramulla trabajó la ilustración de cuentos infantiles realizando un dibujo estilizado y esquemático, a la vez que prescindió de encuadres y textos de ayuda, por lo cual los dibujos ocupan espacio vacíos y actúan en consonancia con los contenidos.

Con el final de la dictadura aparecieron nuevas revistas dentro del ámbito estatal, tanto de caire comercial como transgressor. La ciudad de Barcelona se convirtió en la plataforma de dibujantes isleños como Pere Joan o Rafel Vaquer, que empezaron a alternar los trabajos de editoriales catalanas, emmarcadas dentro del llamado «boom del cómic» con un trabajo rea-

although we cannot talk about a «Mallorcan school» of comics, they know that it could occur in Mallorca, even if a lack of outside contamination is impossible, just as they are also aware of the difficulties involved in finding platforms for new comics other than competitive publishing houses. This is why they combine commercial illustrations for Catalan publishing houses with illustrations for public institutions.

As Doctor Miquel Seguí Aznar has pointed out, the starting point for comics in Mallorca can be traced back to the end of the Franco regime and the beginning of the transition. It was a point at which a minority group of illustrators was formed in the Balearic Islands, with the word minority being used if comparisons are made with other artists from the same period.

Nonetheless, when we talk about Balearic illustrators, we should not forget the Minorcan Marino Benejam during the period before the Civil War. He worked from the 1930s onwards in Barcelona and created the popular story *La familia Ulises*, published in the famous magazine *TBO*. An example of the opposite case (illustrators from outside the Balearics who came to live in the islands) is the Catalan Salvador Bonastre Romeu, who moved to Mallorca, where he combined decorative art and advertising with humour and caricatures. This was the period from 1921 to 1936, with clear avant-garde pictorial influences. Bonastre Romeu forged an important career as an illustrator in Palma, counting on the support of Mallorcan intellectuals, led by Joan Alomar, Miquel Àngel Colomar and Ernest Maria Dethorey, among others.

With the uprising and subsequent armed conflict, as also occurred in the rest of Spain, publications dedicated to leisure were completely politicized in favour of one of the two sides.

In Mallorca, key protagonists were Falangist magazines like *Firmes* and *Aquí Estamos*, with a clear propagandistic bias directed at ideological control. In these magazines, it is easy to find illustrations for texts and poems aimed at young readers. María Pastora Tramulla worked on illustrations for children's stories, using stylized schematic drawings and doing away with borders and backup text so that the drawings occupied open spaces and reflected the contents.

With the end of the dictatorship, new magazines of a commercial and more irreverent nature appeared at a state level. Barcelona became the springboard for Balearic illustrators like Pere Joan or Rafel Vaquer, who began to alternate work for Catalan publishers associated with what was known as the «boom of the comic» with work in the Balearics. Toward the 1980s, this led to the publication of educational comics aimed at introducing readers to the history

Aquest és el cas d'*Història de les Balears*, editada l'any 1981 per l'editorial Saco Roto i patrocinada per la Caixa de Balears Sa Nostra. Els creadors varen ser l'*Equip Butifarra*, integrat per Joan Aliu, que s'encarregà de la documentació i el posterior guió, i pels dibuixants Alfons López i Rafel Vaquer. Ambdós dibuixants procedien de Barcelona, on havien treballat a les revistes *Más Madera!* i *Cul de Sac*.⁶ Les intencions d'aquest còmic les trobam al pròleg de Jaume Vidal.⁷ Són essencialment didàctiques i pretenen fer arribar la història a un públic jove passant per un paral·lel d'actualització humorística. La protagonista és una olivera del bosc del castell de Bellver que va narrar la història a uns nins. És un dibuix ràpid però que permet evocar els diferents moments de la història de Mallorca, com també arquitectures i personatges fàcilment reconeixibles: la Seu, l'Almudaina o Ramon Llull. Pel que fa a les formes del relat, destaca la importància concedida als diàlegs i a l'ús de textos de suport, ja que no podem oblidar la funció d'*Història de les Balears*.

Dins la mateixa línia didàctica, l'any següent, 1982, la fundació Serveis de Cultura per al Poble publicà l'adaptació de l'obra de teatre *Gimnèsies i Pitiüses* de Guillem d'Efak, *Lo regne enmig del mar*. Amb guió de Pere Fullana Mas i dibuixos de Jaume Ramis Sureda, ofereix una visió més lírica que l'anterior on es mesclen realitat i llegenda, amb la finalitat d'introduir la tradició oral, entesa com un aspecte important de la cultura. Jaume Ramis optà per la utilització del blanc i negre, per tal que fossin els nins els qui donassin color als dibuixos. Cal dir que ens trobam davant un vertader virtuosisme formal aconseguit gràcies a dissenys molt nets i freqüents lligams amb tractaments pictòrics.

Història i còmic varen ser un tàndem important a la dècada dels vuitanta i ocuparen un buit que els llibres de text no sempre omplien. Per aquest motiu, hi va haver moltes institucions públiques i privades que encomanaren textos semblants als exposats, com és el cas d'*Història de Lluc*,⁸ publicada el 1983, o *Coneguem el Parlament*, de l'any 1990, amb dibuixos de gran atractiu visual en mans de Marcos Mateu.

La dècada dels noranta obrí les portes a una nova generació de dibuixants amb un llenguatge caracteritzat pel fet d'anar més enllà de l'estructura narrativa, de forma que es permet prescindir d'alguns dels components tradicionals. Ens trobam davant la utilització de nous recursos tecnològics i d'un ampli ventall de possibilitats creatives, encara que la imatge continua sent la verdadera protagonista, que es repeteix com una constant amb una extraordinària i tràgica visualitat que la fa summament efectiva, capaç de suscitar l'emoció o la passió.

En aquests deu anys, els artistes no tan

lizado en las Islas y que hacia los años ochenta se concretó en la edición de cómics didácticos destinados a difundir la historia de Mallorca.

Éste es el caso de *Història de les Balears*, editada en el año 1981 por la editorial Saco Roto y patrocinada por la Caja de Baleares Sa Nostra. Los creadores fueron el Equipo Butifarra, integrado por Joan Aliu, que se encargó de la documentación y el posterior guió, y por los dibujantes Alfons López y Rafel Vaquer. Ambos dibujantes procedían de Barcelona, donde habían trabajado en las revistas *Más Madera!* y *Cul de Sac*. Las intenciones de este cómic las encontramos en el prólogo de Jaume Vidal. Son esencialmente didácticas y pretenden hacer llegar la historia a un público joven pasando por un paralelo de actualización humorística. El protagonista es un olivo del bosque del castillo de Bellver que va narrando la historia a unos niños. Es un dibujo rápido pero que permite evocar los diferentes momentos de la historia de Mallorca, como también arquitecturas y personajes fácilmente reconocibles: la Seu, la Almudaina o Ramon Llull. Con respecto a las formas del relato, destaca la importancia concedida a los diálogos y al uso de textos de ayuda, ya que no podemos olvidar la función de *Història de les Balears*.

Dentro de la misma línea didáctica, al año siguiente, 1982, la Fundación Serveis de Cultura per al Poble publicó la adaptación de la obra de teatro *Gimnèsies i Pitiüses* de Guillem d'Efak, *Lo regne enmig del mar*. Con guió de Pere Fullana Mas y dibujos de Jaume Ramis Sureda, ofrece una visión más lírica que la anterior donde se mezclan realidad y leyenda, con la finalidad de introducir la tradición oral entendida como un aspecto importante de la cultura. Jaume Ramis optó por el uso del blanco y negro, para que fueran los niños los que dieran color a los dibujos. Hay que decir que nos encontramos ante un verdadero virtuosismo formal conseguido gracias a diseños muy limpios y frecuentes vínculos con tratamientos pictóricos.

Historia y cómic fueron un tándem importante en la década de los ochenta y ocuparon un vacío que los libros de texto no siempre llenaban. Por este motivo, hubo muchas instituciones públicas y privadas que encomendaron textos parecidos a los expuestos, como es el caso de *Història de Lluc*, publicada en 1983, o *Coneguem el Parlament*, del año 1990, con dibujos de gran atractivo visual en manos de Marcos Mateu.

La década de los noventa abrió las puertas a una nueva generación de dibujantes con un lenguaje caracterizado por el hecho de ir más allá de la estructura narrativa, de manera que se permite prescindir de algunos de los componentes tradicionales. Nos encontramos ante el uso de nuevos recursos tecnológicos y de un amplio aba-

of Mallorca.

This is the case of the *Història de les Balears*, published in 1981 by the publishers Saco Roto with the sponsorship of Caixa de Balears Sa Nostra savings bank. The creators were *Equip Butifarra*, a team made up of Joan Aliu (in charge of the documentation process and subsequent script) and the illustrators Alfons López and Rafel Vaquer. Both illustrators were from Barcelona, where they had worked for the magazines *Más Madera!* and *Cul de Sac*. The aims of this comic can be found in the prologue by Jaume Vidal. Basically, they were educational, aimed at introducing history to young sectors of society, with a humorous parallel look at contemporary life. The protagonist is an olive tree in the woods of Bellver Castle which narrates the story to a group of children. They are rapid drawings that evoke different moments in the history of Mallorca, with buildings and characters that are easy to recognize like the cathedral, the Almudaina Palace or Ramon Llull. As for the form of narration, emphasis is placed on the use of dialogue and backup text, given the function of the *Història de les Balears*.

Taking the same educational approach, in the following year in 1982, the "Serveis de Cultura per al Poble" Foundation published an adaptation of the play *Gimnèsies i Pitiüses* by Guillem d'Efak entitled *Lo regne enmig del mar*. With a script by Pere Fullana Mas and drawings by Jaume Ramis Sureda, it offered a more lyrical vision than the previous example, combining reality and legend in order to introduce the cultural importance of oral traditions. Jaume Ramis decided to use black and white so that the children could colour the drawings. From a formal perspective, it was a true example of masterly skill thanks to its clear-cut design and frequent associations with pictorial techniques.

Comics and history formed an important duo in the 1980s and occupied a gap that textbooks did not always fill. For this reason, many private and public institutions commissioned texts similar to the above ones, such as the *Història de Lluc*, published in 1983, or *Coneguem el Parlament*, in 1990, with highly attractive drawings by Marcos Mateu.

The decade of the 1990s opened the gateway to a new generation of illustrators, with a style marked by a capacity to go beyond the boundaries of the narrative structure, thus doing away with certain conventional components. The period was characterized by the use of new technological resources and a wide range of creative possibilities, although the true protagonists were still the images. This was a constant feature that occurred time and time again, with an extraordinary tragic visual strength that made the images incredibly effective, capable of arousing excitement or passion.

sols treballen per encàrrec, sinó que també posen en funcionament els seus projectes.⁹ Tant per a institucions com per a editorials privades, els dibuixants compaginen una vegada més la tasca d'il·lustradors juvenils amb la il·lustració en general.

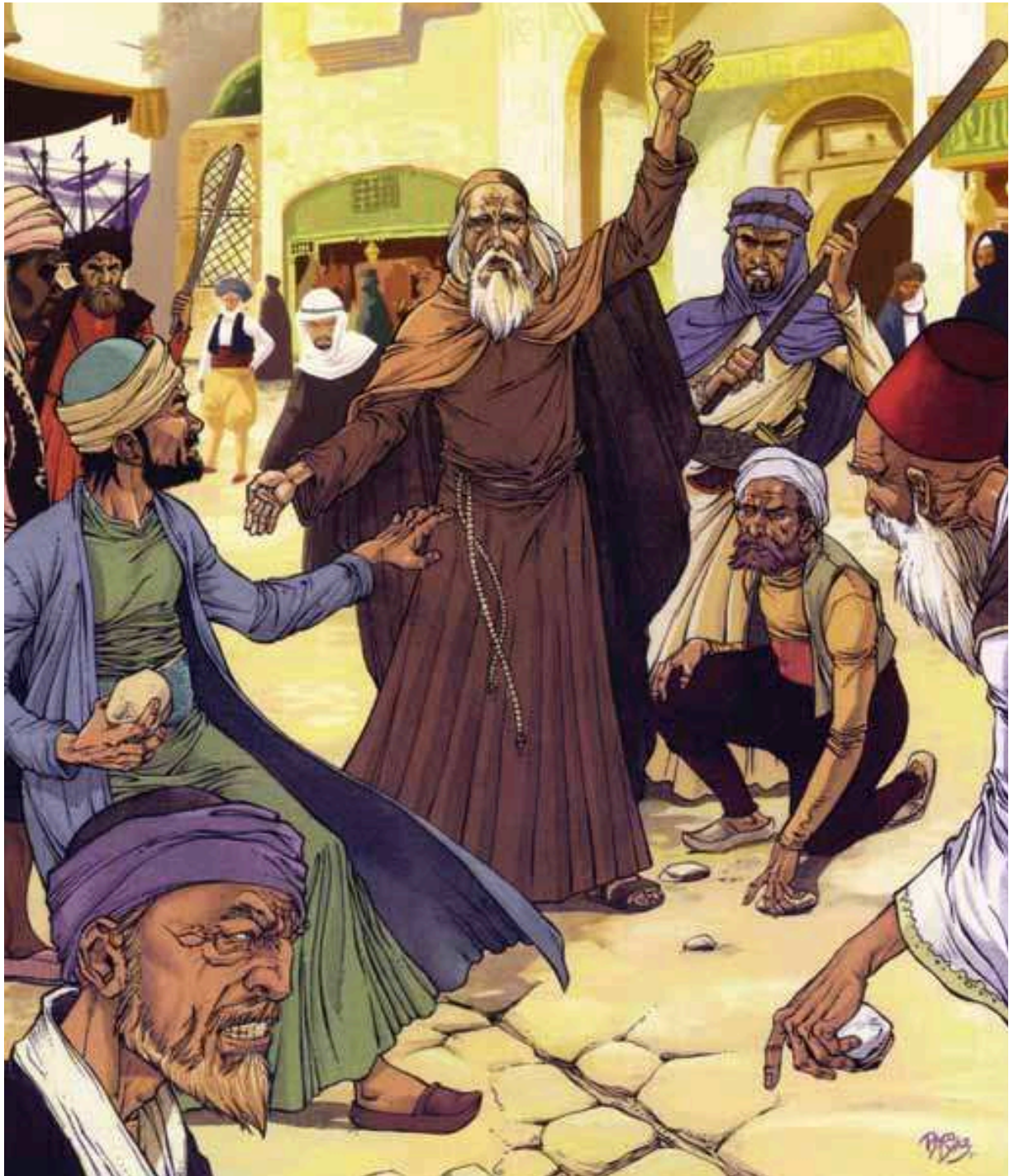
Així, doncs, hi ha dibuixants com Pere Joan, que per a infants treballà a la premsa amb historietes com *Julián Velomar* per al *Diario de*

nico de posibilidades creativas, aunque la imagen continúa siendo la verdadera protagonista, que se repite como una constante con una extraordinaria y trágica visualidad que la hace sumamente efectiva, capaz de suscitar la emoción o la pasión.

En estos diez años, los artistas no sólo trabajan por encargo, sino que también ponen en funcionamiento sus proyectos.

During the decade, not only did these artists work on commissions, but also on projects of their own. The illustrators once again combined drawings for children with drawings in general for both institutions and private publishing houses.

Thus there were illustrators like Pere Joan who worked for newspapers on comic strips for children such as *Julián Velomar*

Paco Díaz, (re) Lectura de Ramon Llull, *Palma de Mallorca*, 2004, p. 43.

Mallorca o *Anás i Bit i Bat* per a *El País*.

Destacable va ser el Premi Nacional d'Il·lustració Infantil i Juvenil concedit al català resident a Mallorca Max¹⁰ pel Ministeri de Cultura l'any 1998 per les il·lustracions a *La última moda*, volum tres de la sèrie *Popof y Kocasta*, editada per Publicacions de l'Abadia de Montserrat. El mateix any, Max va ser guardonat amb el Premi Sant Joan de Déu per les il·lustracions del conte de Montserrat Canela *Ioshi i la pluja*.¹¹

Igualment, dins el camp de la literatura infantil, ja havia il·lustrat l'any 1990 el conte de Hans Christian Andersen *L'aneguet lleig*.¹² La seva concepció és poètica, emmarcada per temes farcits de misteri, a la vegada que esdevé summament mediterrani a l'hora de resoldre les històries. El resultat és que el que ha estat màgic i iniciàtic es resol de forma pragmàtica i pausada.

Tant per a Pere Joan com per a Max el dibuix és prioritari, en tant que arriben a una capacitat narrativa en si mateixa, fet que no implica que s'oblidin del guió, ja que la seva forma de treball és la de dos artesans que consideren cada element com un tot i a la vegada com un component del producte final, però amb un acurament d'excepcionalitat a cadascun dels elements.

L'any 2000, la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern balear publicà la revista *Còmics Clips* amb la finalitat de promoure la lectura de còmics en català entre els alumnes de secundària. Els diferents dibuixants i guionistes conformen una nova generació marcada per diferents línies, com les de Tomeu Seguí, Gabi Beltran, Pau, Linhart, Paco Díaz, a més dels ja esmentats Rafel Vaquer, Max i Pere Joan.

La major part d'aquests dibuixants treballen igualment per a la revista *Esquix*, editada conjuntament per Tomeu Seguí i Sònia Delgado. En aquesta revista es barregen els còmics i les narracions com també temes d'actualitat cultural adaptats als adolescents.

Destacables són les historietes de Tomeu Morey, com *El somni de la senyoreta 'S'*, realitzada indistintament en blanc i negre com en color, en les quals conjuga les distintes tècniques de la il·lustració. Igual que altres dibuixants, també ha il·lustrat contes infantils, com *La capseta d'ivori*.¹³

Àlex Fito és un dels joves dibuixants que també han col·laborat a la revista *Esquix* amb sèries com *Les sortides de na Cristina*. Treballà, igualment, per al suplement infantil *Rifirafe* al diari *Última Hora*. Totes aquestes activitats es alterna amb el còmic adult com també amb la il·lustració per a contes infantils, com *El misteri de la Rodallum sempre d'Herodes a Pilat i encara no he parat!*¹⁴

Dins les produccions per a institucions, no voldria deixar de banda l'exposició i el catàleg realitzats l'any 2004 per la Universitat de les Illes Balears amb el patrocini de la Conselleria de Presidència i Esports del Govern de les Illes Balears, *(Re)lectura de Ramon Llull*. Es tracta, en aquest cas, de visitar des dels llenguatges

Tanto para instituciones como para editoriales privadas, los dibujantes compaginan una vez más la tarea de ilustradores juveniles con la ilustración en general.

Así pues, hay dibujantes como Pere Joan, que para niños trabajó en la prensa con historietas como *Julián Velomar* para el *Diario de Mallorca* o *Anás y Bit y Bat* para *El País*.

Destacable fue el Premio Nacional de Ilustración Infantil y Juvenil concedido al catalán Max, residente en Mallorca, por el Ministerio de Cultura en el año 1998 por las ilustraciones en *La última moda*, volumen tres de la serie *Popof y Kocasta*, editada por Publicacions de l'Abadia de Montserrat. El mismo año, Max fue galardonado con el Premio Sant Joan de Déu por las ilustraciones del cuento de Montserrat Canela *Ioshi i la pluja*.

Igualmente, dentro del campo de la literatura infantil, ya había ilustrado en el año 1990 el cuento de Hans Christian Andersen *El patito feo*. Su concepción es poética, enmarcada por temas llenos de misterio y, a la vez, sumamente mediterránea a la hora de resolver las historias. El resultado es que lo que ha sido mágico e iniciático se resuelve de forma pragmática y pausada.

Tanto para Pere Joan como para Max el dibujo es prioritario, en tanto que llegan a una capacidad narrativa en sí misma, hecho que no implica que se olviden del guión, ya que su forma de trabajo es la de dos artesanos que consideran cada elemento como un todo y a la vez como un componente del producto final, pero con un esmero de excepcionalidad en cada uno de los elementos.

En el año 2000, la Consejería de Educación y Cultura del Gobierno balear publicó la revista *Còmics Clips* con la finalidad de promover la lectura de còmics en catalán entre los alumnos de secundaria. Los diferentes dibujantes y guionistas conforman una nueva generación marcada por diferentes líneas, como las de Tomeu Seguí, Gabi Beltran, Pau, Linhart, Paco Díaz, además de los ya mencionados Rafel Vaquer, Max y Pere Joan.

La mayor parte de estos dibujantes trabajan igualmente para la revista *Esquix*, editada conjuntamente por Tomeu Seguí y Sònia Delgado. En esta revista se mezclan los còmics y las narraciones así como temas de actualidad cultural adaptados a los adolescentes.

Son destacables las historietas de Tomeu Morey, como *El somni de la senyoreta 'S'*, realizada indistintamente en blanco y negro como en color, en las que conjuga las distintas técnicas de la ilustración. Al igual que otros dibujantes, también ha ilustrado cuentos infantiles, como *La capseta d'ivori*.

Àlex Fito es uno de los jóvenes dibujantes que también ha colaborado en la revista *Esquix* con series como *Les sortides*

for the *Diario de Mallorca* or *Anás and Bit i Bat* for *El País*.

One outstanding highpoint was the Spanish Award for Illustrations for Children and Adolescents. This was awarded to the Mallorca-based Catalan illustrator, Max by the Ministry for Cultural Affairs in 1998 for his illustrations in *La última moda*, volume three of the series *Popof y Kocasta*, published by Publicacions de l'Abadia de Montserrat. That same year, Max was awarded the Sant Joan de Déu Award for illustrating a story by Montserrat Canela entitled *Ioshi i la pluja*.

In the field of children's literature, he had already illustrated Hans Christian Andersen's tale *The Ugly Duckling* in 1990. His conception is a poetic one, with themes full of mystery. At the same time, the stories are resolved in a particularly Mediterranean way. As a result, what was a magical journey of initiation is resolved in a calm pragmatic manner.

For both Pere Joan and Max, priority is given to the illustrations, in the sense that they acquire a narrative capacity in themselves. This does not imply that the script is forgotten, since their method of work is that of two craftsmen who consider each element to be significant in itself as well as contributing to the final product, so that exceptional care is given to each individual component.

In the year 2000, the Government of the Balearic Islands' Department for Educational and Cultural Affairs published a magazine called *Còmics Clips*, aimed at encouraging secondary schoolchildren to read comics in Catalan. Its different illustrators and scriptwriters formed a new generation, characterized by different approaches like those of Tomeu Seguí, Gabi Beltran, Pau, Linhart, and Paco Díaz, together with Rafel Vaquer, Max and Pere Joan who were mentioned above.

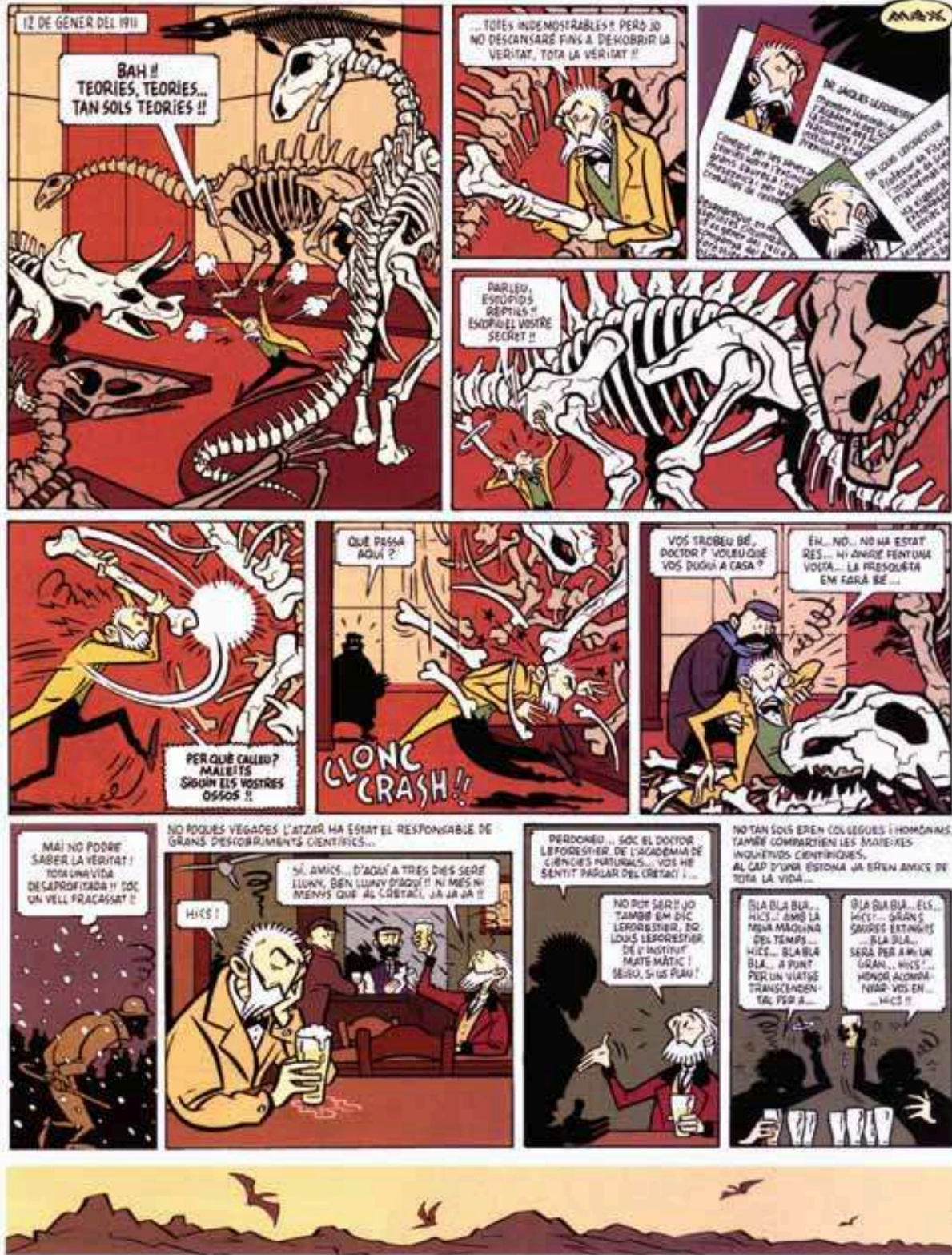
Most of these illustrators also work for the magazine *Esquix*, published by Tomeu Seguí and Sònia Delgado. It combines comics and narrations with current affairs of a cultural nature, adapted for teenagers.

We should highlight comic strips by Tomeu Morey, such as *El somni de la senyoreta 'S'*, produced both in black and white and in colour, with a combination of different drawing techniques. Like other illustrators, he has also illustrated stories for children like *La capseta d'ivori*.

Àlex Fito is one of the young group of illustrators who has also collaborated with the magazine *Esquix* with series like *Les sortides de na Cristina*. He also worked for the children's supplement *Rifirafe* of the newspaper *Última Hora*. All these activities are alternated with adult comics and illustrations for children's stories like *Misteri de la Rodallum sempre d'Herodes a Pilat i encara no he parat!*

L'EXTINCIÓ DELS DINOSAURES I EL PAS DEL TEMPS

Max, L'extinció dels dinosaures i el pas del temps, a Esquix, 2000, p. 10.

actuals del còmic la figura de Ramon Llull paleuada per les miniatures del Breviculum de Karlsruhe. Tretze dibuixants de les Illes han reinterpretat les miniatures medievals des de la seva perspectiva i peculiar forma d'entendre el còmic, fet que ha donat com a resultat una àmplia gamma de llenguatges que ens indiquen que el llenguatge del còmic continua vigent a la vegada que es caracteritza per una gran varietat de tendències que fan que cada dibuixant empi els medis segons les personals visions d'entendre el relat i la il·lustració.

En tots els casos esmentats, i sempre a tall d'exemple, cal recordar que les ficcions sempre són projeccions que neixen de la convergència de l'imaginari de cada autor amb la receptivitat selectiva de la societat en la qual viu. Els personatges no són més que perllongacions del seu voltant, de manera que, si tenen una funció gratificadora amb les expectatives latents, prosperen i, en cas contrari, desapareixen.

En el cas que els dibuixants treballin com a il·lustradors de contes tradicionals, els personatges perviuen, encara que adaptats; mentre que en el cas de les tires còmiques la caducitat és molt més ràpida, ja que continua el ritme trepidant de la societat contemporània. ➡

NOTES

- 1) Seguí Aznar, M. (2002). «El tebeo a les Balears». *El Temps*, del 12 al 16 de març, pàg. 60-62.
- 2) Cortès i Pascual, J. J. (2002). «Gents i fets de les Balears relacionats amb la revista d'histories espanyola per antonomàsia: el TBO». A: *El món del còmic: ideologia, estètica i llenguatge, XX Jornades d'Estudis Històrics Locals*. Palma, pàg. 161-174.
- 3) *Ibid.*
- 4) Lladó Pol, F. (2001). «Il·lustració i humor gràfic en les revistes falangistes de Mallorca». A: *Actas del Congreso Dos décadas de Cultura Artística en el Franquismo (1936-1956)*. Granada, pàg. 595-008.
- 5) Maria Pastora Tramulla il·lustrà els textos del Camarada Mayor de la revista *Aquí Estamos*. Concretament: «El cuento de la noche», *Aquí Estamos* 36, febrer de 1938, pàg. 13; «Rayo de Luna», *Aquí Estamos* 39, maig de 1938, pàg. 13 i «Yo quiero ser marino», *Aquí Estamos* 41, febrer de 1942, pàg. 40.
- 6) En aquesta revista, Rafel Vaquer publicà el seu personatge més popularitzat: Johnny Roqueta.
- 7) Fiol Obrador, V. M. «La història de les illes Balears en còmic». A: *El món del còmic: ideologia, estètica i llenguatge...*, pàg. 176.
- 8) La direcció d'aquest projecte correspon a Josep Obrador i Caldera i els dibuixos a Pep Maria Forteza Picó.
- 9) Dins els projectes personals més significatius trobam una revista de còmic adult com és *Nosotros Somos los Muertos*, edició tirada endavant per Pere Joan i Max.
- 10) Francesc Capdevila va triar com a pseudònim el de Max, en homenatge a Max Ajax (1877-1899), dibuixant del qual es coneixen pocs detalls, però amb qui trobà una gran semblança física. Font: *El Víbora* 5, 1979, pàg. 14.
- 11) Canela, M. (2000). *Ioshi i la pluja*. Barcelona: La Galera.
- 12) Andersen, H. C. (1990). *L'aneguet lleig*. Adaptació de Mercè Escardó i Bas. Barcelona: La Galera.
- 13) Aparici, M. (2004). *La capseta d'ivori*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- Lladó i Badia, P. (2003). *El misteri de la Rodallum sempre d'Herodes a Pilat i encara no he parat!*. Barcelona: Abadia de Montserrat.

de na Cristina. Trabajó, igualmente, para el suplemento infantil *Rifirafe* en el diario *Última Hora*. Todas estas actividades las alterna con el cómic adulto y también con la ilustración para cuentos infantiles, como *El misteri de la Rodallum: sempre d'Herodes a Pilat i encara no he parat!*

Dentro de las producciones para instituciones, no querría dejar de lado la exposición y el catálogo realizados en el año 2004 para la Universidad de las Islas Baleares con el patrocinio de la Consejería de Presidencia y Deportes del Gobierno de las Islas Baleares, *(Re)lectura de Ramon Llull*. Se trata, en este caso, de visitar desde los lenguajes actuales del cómic la figura de Ramon Llull manifestada por las miniaturas del Breviculum de Karlsruhe. Trece dibujantes de las Islas han reinterpretado las miniaturas medievals desde su perspectiva y peculiar forma de entender el cómic, hecho que ha dado como resultado una amplia gama de lenguajes que nos indican que el lenguaje del cómic continúa vigente a la vez que se caracteriza por una gran variedad de tendencias que hacen que cada dibujante utilice los medios según las visiones personales de entender el relato y la ilustración.

En todos los casos mencionados, y siempre a modo de ejemplo, cabe recordar que las ficciones siempre son proyecciones que nacen de la convergencia del imaginario de cada autor con la receptividad selectiva de la sociedad en la que vive. Los personajes no son más que prolongaciones de su alrededor, de manera que, si tienen una función gratificadora con las expectativas latentes, prosperan y, en caso contrario, desaparecen.

En caso de que los dibujantes trabajen como ilustradores de cuentos tradicionales, los personajes perviven, aunque adaptados; mientras que en el caso de las tiras cómicas la caducidad es mucho más rápida, ya que continúa el ritmo trepidante de la sociedad contemporánea. ➡

As for work for institutions, we must mention the exhibition and catalogue produced in 2004 by the University of the Balearic Islands with the sponsorship of the Government of the Balearic Islands' Presidential and Sports Department, *(Re)lectura de Ramon Llull*. In this case, using the contemporary comic as a medium, it offered another look at Ramon Llull through the miniatures of the Karlsruhe Breviculum. Thirteen illustrators from the Balearic Islands reinterpreted the medieval miniatures, using their own perspective and vision of a comic. This led to a wide variety of styles, confirming that comics are still valid as a language and are also subject to a wide range of trends, so that each illustrator adapts this medium to suit his or her own personal vision of narratives and illustrations.

In all the above cases, and always by way of example, it must be remembered that fiction is always a projection born of the imagination of each author and the selective receptiveness of the society in which he or she lives. The characters are merely prolongations of the author's surroundings and so if they have a function that meets latent expectations, they are successful, otherwise they disappear.

If illustrators work on illustrations of traditional tales, the characters survive even if they are adapted. In the case of comic strips, their life is much shorter given the furious pace of today's society. ➡

1er

premi La Punta del Llapis d'il·lustració

2 0 0 6

L'Institut d'Estudis Balearics (IEB), complint els seus objectius d'estimular la creació cultural a les Illes Balears, ha instaurat el premi d'il·lustració **La Punta del Llapis**, que es lliurarà per primer cop el 2006.

La finalitat d'aquest guardó és donar un impuls als joves il·lustradors de llibres infantils i juvenils de Balears en la seva tasca creativa i ajudar-los a donar-se a conèixer en aquest difícil però apassionant camp. El premi d'il·lustració **La Punta del Llapis** regirà segons les següents bases:

1 Els participants hauran d'il·lustrar qualsevol paràgraf de la rondalla d'**Antoni Maria Alcover** titulada **La mare Baleneta**, adaptada per **Miquel Rayó**, fent constar la part de la rondalla a la qual corresponen les il·lustracions que es presenten. Tots els interessats poden recollir una còpia de l'adaptació a la seu de l'IEB (C/ Peraires, 24, 07001 Palma de Mallorca) o demanar-la per correu electrònic: info@iebalearics.org

2 Els originals hauran de presentar la història narrada i seqüenciada en imatges amb el suport del text seleccionat. La tècnica serà lliure. El format dels originals no pot ser superior al DIN-A3. Es poden presentar un mínim de tres il·lustracions seqüencials i un màxim de cinc.

3 Només podran participar en aquest Premi aquells il·lustradors menors de trenta-cinc anys en l'any de la convocatòria del guardó. Necessàriament hauran de ser residents a Balears.

4 Les il·lustracions hauran de presentar-se amb lema. S'adjuntarà un sobre tancat amb el lema identificador, a l'interior del qual han de constar el nom i llinatges, el domicili, el telèfon i l'adreça electrònica de l'autor o l'autora.

5 Les persones que concorrin remetran els originals de les il·lustracions a la **Secretaria General de l'IEB** (C/ Peraires, 24, 07001 Palma de Mallorca), abans del 30 de juliol de 2006.

6 El premi tindrà com a dotació la publicació de la rondalla amb les il·lustracions de tots els passatges que hagi fet l'artista guanyador i el viatge i l'estada a la Fira de Bolonya de 2007 per a la presentació de l'obra ja publicada. Totes les obres seleccionades seran recollides en un catàleg.

7 El jurat estarà format per la Sra. **Janine Despinette**, crítica d'art i presidenta fundadora del CIELJ (Centre International d'Etudes en Littérature de Jeunesse) que actuarà com a presidenta; la Sra. **Francisca Lladó**, vicerectora de Projecció Cultural de la Universitat de les Illes Balears; el Sr. **Rafel Vaquer**, cap d'àrea de Disseny de l'Institut d'Innovació de les Illes Balears; el Dr. **Gabriel Janer Manià**, escriptor i president de l'Institut d'Estudis Balearics i el Sr. **Antoni Planas i Sanjousé**, cap d'àrea d'Arts Plàstiques i Escèniques de l'IEB. Actuarà com a secretària, amb veu però sense vot, la cap d'àrea de Promoció de la Llengua i la Literatura de l'IEB, **M. Antònia Ferragut**. El Jurat no prendrà en consideració els originals que no s'ajustin estrictament a aquestes bases i podrà declarar desert el premi.

8 El jurat emetrà el veredicte en el darrer trimestre de l'any. Les il·lustracions guanyadores s'incorporaran a la pàgina web: www.iebalearics.org de l'IEB.

9 No es mantindrà correspondència sobre el premi ni es retornaran els originals després de fallat el premi. Els participants que vulguin retirar els originals han de sol·licitar-ho per escrit en el termini màxim d'un mes a comptar a partir de la data del lliurament, indicant el lema amb el qual s'ha concursat, el nom complet i el seu domicili.

10 La participació en el I Premi La Punta del Llapis d'il·lustració suposa l'acceptació d'aquestes bases.

**Govern
de les Illes Balears**

Conselleria
d'Educació i Cultura

**Institut
d'Estudis Balearics**

Peraires, 24, 07001 Palma de Mallorca
Tel. 971 21 30 58 / 971 71 47 94
info@iebalearics.org
www.iebalearics.org

Les persones que concorrin remetran els originals de les il·lustracions a la **Secretaria General de l'IEB** (C/ Peraires, 24, 07001 Palma de Mallorca) abans del 30 de juliol.